

Redacteur Jan Bart Klaster overleden

door
CATHÉRIE VAN HOUTS

"Ik was een jaar of veertien en het Centraal Museum toonde een overzicht van Utrechtse kunstenaars. Ik verveelde me, zoals gebruikelijk, kapot. Niets was erger dan met z'n allen naar het museum. Tot ik voor het eerst van mijn leven *Het gerucht* zag. Wat er toen met me gebeurde, kan ik onmogelijk nagaan. Die naakte vrouw, op de rug gezien, gezeten op een fiets met een viool op de bagagedrager, ergens op een doods en dreigend pleintje met dode muren zou mij mijn verdere leven blijven achtervolgen. Als een donderslag bij heldere hemel sloeg het door me heen: kunst maakte iets onzichtbaar zichtbaar, voelbaar zelfs; maar het raadsel bleef."

Jan Bart Klaster beschreef, anderhalf jaar geleden, deze confrontatie met het schilderij van Moesman, die hem als jongen zo van zijn stuk bracht dat hij voor goed de beeldende kunst in werd gesleurd.

De kunst zou Klaster nog ettelijke donderslagen toedienen.

In al die jaren dat hij een intensieve verhouding had met de kunst en de kunst toonde hij zich een handlanger. Een gepassioneerde handlanger van de kunst.

Als de ware journalist was Klaster in zijn berichtgeving zo objectief mogelijk. Hij was partijloos, stond boven de partijen.

Maar hij stond niet boven de kunst.

In zijn artikelen over exposities en kunstenaars kwam niet zelden een grote betrokkenheid naar voren. Als Klaster iets mooi vond, opwindend, verwardend, ontroerend, verontwaardigd of anderszins de moeite waard, dan verborg hij dat niet. Waar anderen in het kunstjournalistieke vak zich vaak verschuilen achter voorzichtige, omtrekkende formuleringen, met soms een zuinig complimentje, stak Klaster het niet onder stoelen of banken als hij werkelijk door kunst bij de strot werd gegrepen.

Geen schaamte bij Klaster als hij beroerd of geroerd raakte. Die ervaring tikte hij er op zijn typemachine of achter zijn beeldscherm met intens genoegen uit. Hij was de beste maat die de kunst zich kon wensen.

Hij was de beste journalist die een krant zich kan wensen. Het vak journalistiek beheerste hij uitmuntend. "Doe ik," was zijn monter antwoord - zonder ook maar een spoor van paniek en de lippen geruststellend getuit - als hij het verzoek kreeg binnen een paar minuten een bericht te produceren. Ontspannen pakte hij indien nadere informatie onmisbaar werd geacht de telefoon, voerde kalm een weloverwogen gesprek en begon te tikken. Om in een recordtempo een stuk te produceren waaruit geen tijdgebrek sprak. Een bericht van JBK stond als een huis.

Klaster grossierde in journalistieke staaltjes en kon daar smakelijk over vertellen. Tot zijn wapenfeiten rekende hij zijn *memoriaam* over Picasso, een van zijn grote helden, dat hij in de ochtend van maandag 9 april 1973 in een mum van tijd diende te produceren.

Grondlegger van de hele moderne kunst, kwam er als kop boven te staan. Zijn laatste zin over Picasso was: "Dit heeft geresulteerd in een zeer hoge produktie (...) waar in hij zijn meesterschap bevestigde."

Meesterschap en hoge produktie: woorden die ook Klaster schrijvende carrière typeren. Grote woorden, inderdaad, maar wat kon die Klaster schrijven. Zijn inzet en produktie waren bijkans mateloos. De verzamelde werken

van Klaster zouden, als je al die ettelijke artikelen op elkaar zou leggen, wel eens een omvang kunnen hebben die die van de complete Winkler Prins-encyclopedie benadert.

Ook de hevige, onverhoedse aanval op zijn gezondheid - dertien jaar geleden lieten zijn nieren hem in de steek - kon zijn gedrevenheid niet remmen. Drie keer per week diende hij uren achtereenvolgend te worden: hij ging daar echter nooit naar toe zonder bloknootje. Al dialyserend schreef hij voor de volgende dag een interview, een bespreking van een tentoonstelling, een commentaar, een column of een reportage.

De krant en de kunst liet hij zich niet afpakken. Geen denken aan. En dus regelde hij energiek dialyseplaatsen in buitenlandse ziekenhuizen. De Biennale in Venetië, de Dokumenta in Kassel; zij voltrokken zich niet zonder dat Klaster er getuige van was en er in de krant kritische getuigenissen van aflegde. Het liefst publiceerde hij zijn artikel - vaak vergezeld van foto's van Wubbo de Jong - nog voordat de officiële opening plaatsvond.

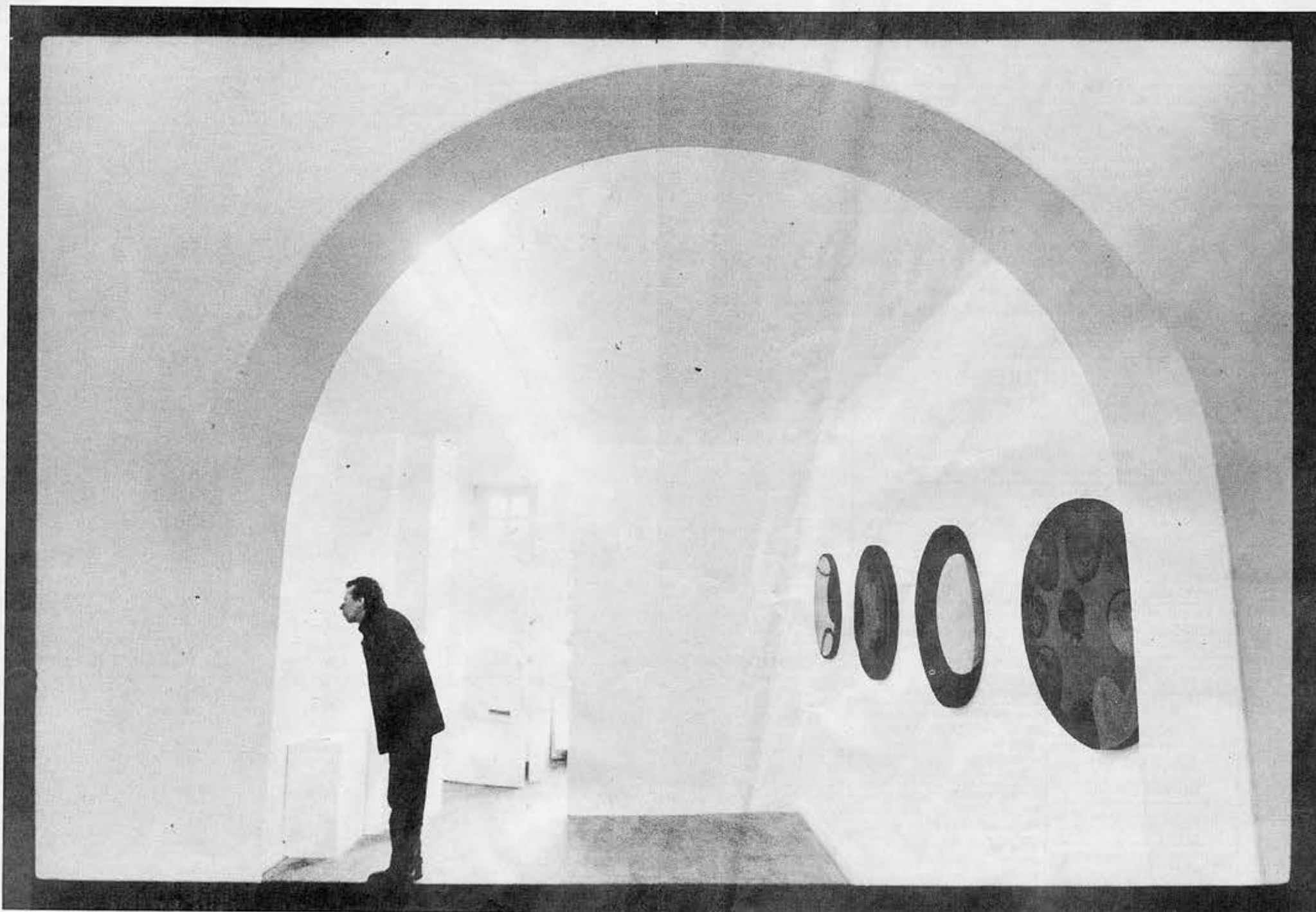
Een ware journalist finisht als eerste.

In de roerige kunstwereld genoot hij respect en gold hij als gezaghebbend. Klaster's kennis van zaken nam legendarische vormen aan. Feiten, mensen, gebeurtenissen, zelden waren ze hem ontgaan.

Die kennis reikte verder dan de beeldende kunst. strekte zich uit tot de klassieke en hedendaagse muziek, jazz, opera en dans. Hij hield ervan daar met de betrokken collega's op zijn gemak uitputtend over van gedachten te wisselen. En van mening te verschillen.

Een personificatie van collegialiteit. Nieuwe collega's en stagiaires konden rekenen op zijn hartelijke onthaal, welgemeende adviezen en kleur- en bloemrijke anekdoten.

Heel af en toe liet hij zich overhalen zo'n anekdote op te schrijven, ruim een jaar geleden bij

Jan Bart Klaster in galerie Onrust

FOTO BAS WESTERWEELE

De beste maat die de kunst zich wensen kon

voorbeeld, toen de kunstredactie een bijlage wijdde aan Jeugdhelden.

In zijn meeslepende bijdrage zwom Klaster, dertig jaar na dato, nogmaals van het strand van Cannes om met druipende zwembroek het atelier van Picasso binnen te stappen en als klein kind in een hoek gedoken de meester vol bewondering gade te slaan.

"De wereldberoemde kunstenaar deed wat hij zijn leven lang heeft gedaan: hij maakte iets wat nog niemand eerder had gemaakt."

Als een luis in de pels bewoog Klaster zich in het gebied van de nieuwe, maar ook oudere kunst. Sinds hij door zijn schoonvader in de antiek was ingewijd, volgde hij in een hoek gedoken de meester vol bewondering gade te slaan.

daarvan in de krant. Charmant, vriendelijk, maar ook kritisch, halsstarrig en scherp volgde hij de bewegingen van de kunst. In de wijze waarop hij grote exposities van klassieke meesters in wereldberoemde musea bezocht of presentaties van prille, onbekende kunstenaars, zat geen verschil in intensiteit. Een schilderij van Van Gogh bekeek hij met evenveel in-

tensiteit als de doeken van de jonge schilder Reggy Gunn, tekeningen van de nog onbekende Paul Klemann (waarvan hij onderstevoren raakte) of een student van de Rietveld Academie.

Toch had hij momenten dat hij kwaad werd. Rázend kon Klaster worden als hij weer eens moest constateren dat de kunst liefdeloos, bot en ongeïnteresseerd be-

handeld werd door arrogante regenten in Den Haag of Amsterdam. Dan ontpopte hij zich hartstochtelijk als een 'lastige' horzel. Toen de toenmalige minister van cultuur d'Ancona ruim een jaar geleden beweerde dat het goed ging met de kunst, somde Klaster een aantal argumenten op die het tegendeel illustreerden.

"Als het werkelijk zo goed gaat met de kunst, waarom zijn enkele duizenden beeldend kunstenaars dan gedwongen hun beroep op te geven en worden in de armen van de WW gedreven? Waarom is er dan sprake van een sluipende malaisesfeer in de danswereld? Waarom is er voor de zoveelste maal zo weinig terechtgekomen van een werkelijk nieuwe aanpak van het orkestbestel? (...) Waarom wordt 'de kunst' in steeds heviger mate, maar ten onrechte, gezien als een gewoon economisch produkt dat onderhevig is aan de wetten van marktmechanismen?"

Amsterdamsse missers van formaat beschouwde hij de geflopte manifestatie Culturele Hoofdstad van Europa, de verkwanseling van Fodor, het niet binnenhalen van het Foto-instituut en het Architectuur Instituut, de sluiting van Overholland als gevolg van bestuurlijk onbenul. Klaster's lijst was nog langer, hij besloot zijn inventarisatie met de constatering dat Amsterdam verder dommelt: "En ik blijf zeuren."

Het mag en kan niet gebeuren dat... was dan een geliefde harte-kreet. Die weerklonk toen bekend werd dat Jan Bart Klaster eind vorig jaar was getroffen door een hersenbloeding en in coma was geraakt.

Het mag en kan niet gebeuren, dat Klaster een van de hoogtepunten uit zijn carrière niet kan voltooien: de biografie van Karel Appel.

Vol enthousiasme was hij de afgelopen maanden begonnen aan deze opdracht voor uitgeverij Contact, een opdracht die hij als eervol en inspirerend ervoer.

Dat de keuze van Karel Appel op hem was gevallen, dat hij het vertrouwen had gekregen van deze Jordanese Amsterdammer,

Steeds voorin het peloton

'Cor Blok voor De Groene, Carel Blotkamp voor Vrij Nederland en Jan Bart Klaster in deze krant,' zo beschreef Rudi Fuchs onlangs het palet van de Nederlandse kunstcritiek in de jaren zeventig.

Jan Bart bleef voorin het peloton kunstcritici tot tweede kerstdag van het vorig jaar, toen hij ernstig ziek werd opgenomen.

De weg naar de top van zijn vak was voor Jan Bart lang en vol hindernissen.

"Voorkeur: verslaggeverij, kunstredactie, bureauredactie geen bezwaar." Het staat op een vodje papier in het personeelsdossier en het tekent Jan Bart Klaster ten voeten uit. Hij werd ten slotte kunstredacteur, maar niet zonder gepokt en gemazeld te zijn op alle terreinen van het metier.

Klaster begint zijn loopbaan, vers van de School voor Journalistiek in Utrecht, op 13 augustus 1969 bij de opmaakredactie, waar de harmonie van het beeld tot zijn eerste werk behoort. Dan gaat hij al snel naar zijn bestemming, de kunstredactie. Daar neemt de erudiete Anton Kamphoff hem onder zijn hoede. Er ontstaat een diepe vriendschappelijke band en Jan Bart ontplooft zich snel.

Na een intermezzo op de stadsredactie gaat hij terug naar zijn oude stiel om in 1982 chef te worden. In 1988 geeft hij het roer over aan zijn jongere collega Matthijs van Nieuwkerk. Nu breekt zijn belangrijkste periode aan. Er openbaart zich een verdere verdieping en verbreding van zijn artikelen op basis van een gigantische kennis van feiten en mensen.

Dertien jaar geleden werd bij Jan Bart een ernstige nierziekte vastgesteld. Hij moest voortaan drie keer per week nierspoulen; sindsdien leefde hij in feite in 'reservetijd'.

Hij is zich hiervan bewust geweest. Was er voor die tijd al sprake van grote werkkraft, nu ontwikkelde zich een geweldige werkdrijf. Als kroon op zijn carrière werd hem gevraagd de biografie van Karel Appel te schrijven. Met groot enthousiasme stortte hij zich op deze eervolle opdracht. Zijn eigen biografie stond voltooiing ervan in de weg.

Respect en vriendschap blijven in de herinnering van zijn collega's. TOON SCHMEINK

die ongecompliceerde man van het volk die een schilder van wereldformaat was geworden, dat schonk Klaster voldoening. Hij stortte zich vol overgave en inspiratie in dit wisse avontuur, de vitaliteit en spontaniteit van Appels schilderijen, zijn gevecht met de materie, met zichzelf en de wereld had Klaster altijd versteld doen staan.

Vlak voordat hij op tweede kerstdag in coma raakte, was hij in New York, waar hij Appels sporen natrok - om de puzzelstukjes van zijn leven bijeen te vergaren - en gesprekken met hem voerde.

Vier jaar geleden schreef hij over Appel: "Met een meesterhand, die blindelings de weg vindt, schilderde hij weergaloezede doeken die barsten van het leven, van het geloof in het leven. Wat dat betreft is het niet overdreven een vergelijking te maken met Pablo Picasso of Willem de Kooning, die ook aan het eind van hun leven schilder(d)en als jonge godden." Met instemming citeerde hij Appels uitspraak dat schilderen een expeditie is naar het geheime centrum van de dingen.

Uit New York kwam ook het laatste stuk dat van hem in de krant verscheen: een lyrische bespreking van de expositie van Willem de Kooning.

Het mag en kan niet gebeuren dat Klaster niet getuige kan zijn van een van zijn 'weinig harte-wensen': de grote expositie van Johannes Vermeer in het Mauritshuis. Vermeer die schilderijen maakte van een verpletterende schoonheid, met een bijna-religieuze stilte en het aller mooiste licht van de wereld."

Het mag en kan niet gebeuren. Het is gebeurd.

Jan Bart Klaster in gesprek met kunstenaar Waldo Bien.

FOTO SEBASTIAAN BIEN